

DE SLAGEN VAN SURINAME, DEEL VIII: SUBFAMILIE
XENODONTINAE (GENERA ERYTHROLAMPRUS, HELICOPS EN
HYDRODYNASTES).

Door: A. Abuys, Jukwerderweg 31, 9901 GL Appingedam.

Inhoud: Het genus *Erythrolamprus* - Het genus *Helicops* - Het genus *Hydrodynastes* - Literatuur.

HET GENUS *Erythrolamprus* Wagler, 1830

Dit geslacht bestaat in totaal uit 6 soorten, waarvan er twee respectievelijk 5 en 3 ondersoorten hebben.

In Suriname komt alleen *Erythrolamprus aesculapii aesculapii* voor.

Algemene gegevens van het genus:

Kop: De kop gaat met een nauwelijks merkbare ver-smalling over in de nek.

Romp: Over het algemeen zijn het kleine slangen met een cilindervormig lichaam en gladde schubben.

Staart: De onderstaartschubben zijn gepaard (in twee rijen). De anale schub is gedeeld.

Leefwijze: Het is een nachtjager die in de bodem graaft.

Voortplanting: Door middel van eieren (ovipaar).

Voedsel: De slangen wroeten in de humuslaag en jagen daar op wormen, kleine slangetjes, rijst-aaltjes, insecten (krekels), hagedissen en kikkers.

Biotoop: Het zijn bosbodembewoners van zowel het savannebos als van het hoger gelegen bos. Ze leven in dezelfde biotoop als de *Micrurus*-soorten.

Erythrolamprus aesculapii aesculapii (Linnaeus,
1766)

Nederlandse naam: Valse koraalslang.

Engelse naam: False coral snake, Necklace snake.

Surinaamse naam: Krara sneki

Maximum lengte: Ongeveer 80 cm.

Beschubbing: 7 supralabialen (de derde en vierde schub raken het oog); 9 sublabialen; 1 loreaal-schild; 1 preoculare; 2 postocularen; dorsalen in 15 rijen (glad); 172 tot 194 ventralen; 35 tot 49 paar subcaudalen; anaalschub gedeeld; 1+2 (soms 1+1) temporalen.

Kenmerken: Deze slangen lijken veel op de *Micrurus*-soorten (koraalslangen), vooral door de rondom het lichaam lopende banden, een specifiek kenmerk van de echte koraalslangen. *Erythrolamprus* is echter duidelijk te onderscheiden van deze gifslangen door de rangschikking van de banden: *Erythrolamprus* heeft één witte ring in de zwarte band. Deze witte ring wordt aan de buikzijde iets breder. Op een enkele uitzondering na hebben de echte koraalslangen in Suriname een brede zwarte band waarin twee witte ringen. Een enkele uitzondering heeft een zwarte band met aan weerszijden een smalle witte band als begrenzing. Ook de neuspunt of snuit kan een herkenningsskenmerk zijn. Bij *Erythrolamprus* is deze lichtbruin, terwijl de meeste Surinaamse koraalslangen een duidelijke zwarte snuit hebben. Een uitzondering is hier echter *Micrurus surinamensis*. De hele kop van deze slang heeft rode schubben met een zwarte omranding waardoor een soort nettekening ontstaat.

Erythrolamprus aesculapii aesculapii heeft ietwat verlengde achterste tanden in de bovenkaak. Deze tanden zijn voorzien van een groef die in verbinding staat met een gifklier. Door een grote tussenruimte staan deze tanden wat afgezonderd. Deze slang kan dan ook tot de echte opis-

Fig. 1. *Erythrolamprus aesculapii aesculapii*.
Foto: A. Abuys.

thoglyfen worden gerekend.

Verspreidingsgebied: Het gehele stroomgebied van de Amazone en de Guyana's.

Vindplaatsen in Suriname: 1. Omgeving Zanderij;
2. Brownsberg.

HET GENUS *HELICOPS* WAGLER, 1830

Dit geslacht bestaat in totaal uit 13 soorten waarvan er één soort 2 ondersoorten heeft.

In Suriname komen 2 soorten voor, namelijk *Helicops angulatus* en *Helicops leopardinus*.

Algemene gegevens van het genus:

Kop: Deze is kort en gaat nauwelijks merkbaar over in de nek. De internasale schubben zijn vergroeid tot één schub. Hierdoor is de snuit wat gedrongen en komen de neusgaten wat hoger te liggen. Dit en de boven op de kop geplaatste ogen (wat vooral voor *Helicops angulatus* een

typisch kenmerk is) zijn aanpassingen aan het leven in het water. De hoog op de kop geplaatste kleine ogen hebben ronde pupillen.

Romp: De romp is stevig en heeft gekielde schubben.

Staart: Deze is slank.

Leefwijze: Het is een aquaatiel genus dat waarschijnlijk ook 's nachts jaagt.

Voortplanting: Het is een eierlevendbarend (ovovivipaar) genus.

Voedsel: Dit bestaat voornamelijk uit vissen en kikkers.

Biotoop: Deze slangen zijn bewoners van de moerasachtige gebieden in de kuststreek, maar ze komen ook voor in het hogere binnenland langs de rivieren en krekken.

Bijzonderheden: Het zijn agressieve slangen, die door hun tekening en gedrag vaak worden aangezien voor giftige soortgenoten. Vooral in Brazilië worden deze slangen gevreesd en de namen die de bevolking hen geeft, zoals "Cobras d'agua" of "Surucucuranas" (Surucucu = *Lachesis muta*) liegen er niet om.

De tanden in de bovenkaak worden naar achteren toe steeds langer. De achterste tanden hebben echter geen groef en staan niet in verbinding met één of andere gifklier. Het speeksel van deze slangen schijnt echter wel min of meer giftig te zijn. Door flink te bijten kan de slang wat van dat giftige speeksel in het lichaam van het prooidier brengen, waardoor deze vermoedelijk verlamd raakt en daardoor voor de slang handelbaarder wordt. In eerste instantie zullen ook deze slangen de prooi met een paar windingen van hun lichaam in de wurggreep nemen.

Emsley geeft de volgende beschrijving van het gedrag van een gevangen *Helicops angulatus*:

"Een Tilapia vis werd in een spiraalwinding omklemd en gedurende 22 minuten onder water gehouden. Op deze manier doodde de slang zijn

Fig. 2. *Helicops angulatus*. Foto: A. Abuys.

Fig. 3. *Helicops angulatus*. Foto: A. Abuys.

prooi en gedurende deze aktie onder water waren de neusgaten van de slang afgesloten".

Helicops angulatus (Linnaeus, 1758)

Nederlandse naam: Gebandeerde schele waterslang.

Engelse naam: Brown-banded Water snake, Water Iabarria.

Surinaamse naam: Watra-sneki

Maximum lengte: Ongeveer 1 meter.

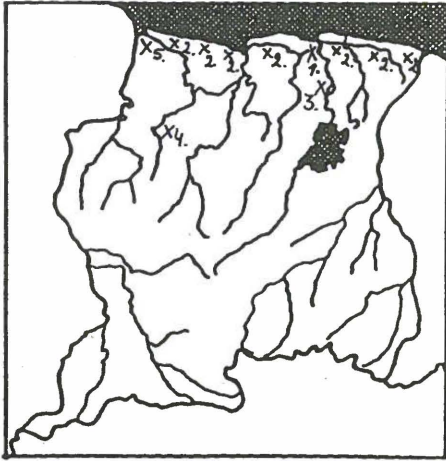
Beschubbing: 8, soms 9 supralabialen; 1 loreaal-schild; 1 preoculare; 2 postocularen; dorsalen in 19 rijen (gekiel); 107 tot 122 ventralen; 61 tot 104 subcaudalen in paren en gekield; anaalschub gedeeld; 1+2, soms 2+2 of 2+3 temporalen.

Kenmerken: Een ietwat afgeplatte, gedrongen kop, waarvan de ogen (met goudomrande en zeer beweeglijke ronde pupillen) bij deze soort opvallend hoog geplaatst zijn. De rostrale schub is mooi driehoekig.

De basiskleur van kop en lichaam (rugkant) varieert naar ouderdom van olijfgroen tot grijsbruin en van grijsbruin tot zwartbruin. De donkerbruine tot bruinzwarte onregelmatige brede banden versmallen aan de buikzijde en gaan daar over in een zwarte blokkentekening. Op de geel- tot rose-rode buik vormen de verspringende rechthoekige vlekken een regelmatig blokpatroon. Oudere exemplaren hebben zo'n donkere basiskleur dat de banden nagenoeg niet meer opvallen. Bij *Helicops angulatus* staan de achterste (verlengde) tanden door een iets grotere tussenruimte wat afgezonderd. Een uitzonderlijk kenmerk zijn de gekielde subcaudalen.

Verspreidingsgebied: Trinidad, Ecuador, Peru, Venezuela, Columbia, de Guyana's en het Amazonebekken van Brazilië.

Vindplaatsen in Suriname: 1. Omgeving Paramaribo; 2. Langs de gehele Oost-West verbinding (na re-

genperiode veel dood-
gereden); 3. omgeving
Zanderij; 4. Amskreek;
5. Nickerie.

Opmerkingen: Een exemplaar van bijna één meter werd door de heer J. Moonen uit een visfuik gehaald. De slang had zich tegoed gedaan aan een grote vis en kon toen de fuik niet meer uit. Zelf kreeg ik in 1974 in Nickerie twee exemplaren van ongeveer 70 cm, die in visnetten waren gevangen. Eén van de exemplaren had een gele buik en de andere een prachtige rose-rode buik. Het exemplaar met de rose-rode buik had als basiskleur rose-bruin en de banden waren donker rood-bruin.

Eenmaal uit het water gevangen en op land gebracht waren deze slangen zeer agressief. Vele malen vielen zij fel uit en een beet voelt iets pijnlijker aan dan die van gelijksoortige slangen. Een van de twee beten die ik opliep voelde na enkele minuten wat jeukerig aan. Ik weet niet of dit een gevolg was van het volgens zeggen wat giftige speeksel of gewoon een samenloop van omstandigheden. De lengtes van de door mij verzamelde exemplaren waren: 2x40 cm, 1x53 cm, 2x70 cm, 1x78 cm en 1x90 cm.

Helicops leopardinus (Schlegel, 1837)

Nederlandse naam: Gevlekte schele waterslang.

Surinaamse naam: Watra sneki.

Maximum lengte: Ongeveer 90 cm.

Beschubbing: 7, soms 8 supralabialen; 1 loreaal-schild; 1 preoculare; 2 postocularen; dorsalen in 19 rijen (gekiel); 119 tot 126 ventralen; mannetjes 85-91, vrouwtjes 68-77 subcaudalen. anaalschub gedeeld; 1+2, (soms 2+2 of 1+3) temporalen.

Kenmerken: De basiskleur is olijfgroen tot grijsbruin met twee rijen zwarte vlekken.

De buik varieert van geel tot oranje-rood met zwarte rechthoekige vlekken of banden.

De subcaudalen zijn bij deze soort niet gekiel.

De achterste tanden van de bovenkaak staan niet afgezonderd.

Verspreidingsgebied: De Guyana's, Brazilië en noord Argentinië.

Vindplaatsen in Suriname: Deze slang komt in Suriname veel minder voor dan *Helicops angulatus*.

Zelf ben ik deze soort nog niet tegengekomen.

De heer K. van Deursen ving een exemplaar in de Boma-polder bij Paramaribo.

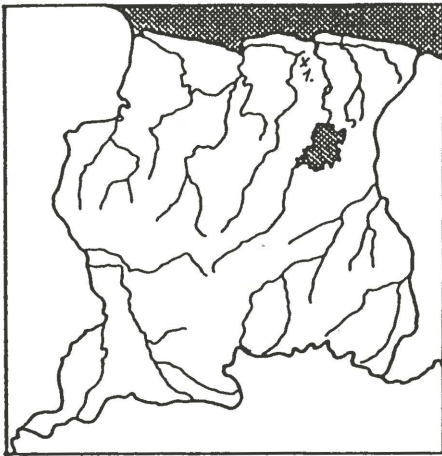

Fig. 4. *Hydrodynastes bicinctus*. Foto: J. de Bruin.

HET GENUS *HYDRODYNASTES* FITZINGER, 1843

Dit geslacht bestaat slechts uit één soort met twee ondersoorten. In Suriname komt één ondersoort voor, namelijk *Hydrodynastes bicinctus bicinctus*.

Algemene gegevens van het genus:

Kop: De kop gaat zonder merkbare versmalling over in de nek en het lichaam. Door de aanwezigheid van een aantal "subocularen" raken de supralabialen het oog niet. De ogen hebben ronde pupillen.

Romp: Deze is stevig en de slang zelf is vrij groot.

Staart: Deze is lang. De anale schub is ongedeeld.

Leefwijze: Het is een dagjager die bij het water leeft. Bij gevaar wijkt de slang niet maar zet zij haar nek breed uit op cobra-achtige wijze en maakt daarbij een luid sissend geluid.

Voortplanting: Hierover is mij niets bekend.

Voedsel: Voornamelijk vis, maar daarnaast ook kik-

kers, slangen, vogels en kleine zoogdieren.
Biotoop: Langs de rivieren en beken tussen dichte
begroeiing en in de buurt van zwampen (moeras-
sen).

Hydrodynastes bicinctus bicinctus (Herrmann, 1804)

Nederlandse naam: Dubbelgebande waterslang.

Surinaamse naam: Anjoemara sneki.

Maximum lengte: Ongeveer 2 meter.

Beschubbing: 8, soms 9 supralabialen; 11 sublabi-
alen; 1 loreaalschild; 1 preoculare; 2 postocu-
laren; 3 subocularen; dorsalen in 19 rijen
(gladde schubben); 166-172 ventralen; 60-79
subcaudalen; een enkele anale schub; 1+2 (soms
1+3 of 2+3) temporalen.

Kenmerken: Het lichaam heeft, vooral bij jonge die-
ren, een regelmatig patroon van zwarte en rode
banden, die onderling gescheiden worden door
smalle gele banden. De zwarte banden versmallen
op de buik en gaan daar over op smallere onre-
gelmatige zwarte dwarsbanden. De smalle gele
banden gaan op de buik over in brede, witte
banden. De buik is hierdoor overwegend wit met
onregelmatige zwarte dwarsbanden.
De kop is rood met zwarte vlekjes.

Bijzonderheden: De vergrote achterste tanden zijn
niet gegroefd.

Verspreidingsgebied: Guyana's, Amazonebekken van
Brazilië, Columbia en Venezuela.

Vindplaatsen in Suriname: Ik heb deze slang zelf
nog niet waargenomen in Suriname.

LITERATUUR

Beebe, William, 1946. Field notes on the snakes of
Kartabo, British Guiana and Caripito, Venezu-
ela. Zoologica, Bull. N.Y. Zool. Soc., Vol.
31 (1): 11-31.

- Dixon, James R. & Pekka Soini, 1977. The reptiles of the upper amazon basin, Iquitos region, Peru II: Crocodylians, Turtles and Snakes. Milwaukee Publ. Mus., Contr. Biol. Geol., No. 12: 1-91
- Dowling, H.G. & W. E. Duellman, 1974-1978. Systematic Herpetology: A Synopsis of Families and Higher Categories. HISS Publications, Publ. Herp., No. 7: i-vii, 1-118.3, I-VIII.
- Hoogmoed, M.S., 1979. The Herpetofauna of the Guiana Region. In: Duellman, W.E. (Ed.): The South American Herpetofauna: Its origin, evolution, and dispersal. Mus. Nat. Hist., Univ. Kansas Monogr., No. 7: 241-279.
- Peters, J.A. & B. Orejas-Miranda, 1970. Catalogue of the Neotropical Squamata, Part I: Snakes. Smithsonian Inst. Bull., No. 297: I-VIII, 1-347.
- Roze, J.A., 1966. La taxonomia y zoogeografia de los ofidios en Venezuela. Univ. Centr. Venez., Caracas. pp. 1-362.